

ISSN 2664-5157

Turkic Studies Journal

№ 1 (2) / 2020

2019 жылдан бастап шығады

Founded in 2019

Издается с 2019 года

Жылына 4 рет шығады

Published 4 times a year

Выходит 4 раза в год

Нұр-Сұлтан, 2020

Nur-Sultan, 2020

Нур-Султан, 2020

Бас редакторы
Ерлан Сыдықов
т.ғ.д., проф., ҚР ҰҒА академигі (Қазақстан)

Бас редактордың орынбасары   Шакимашрип Ибраев, ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Бас редактордың орынбасары   Ирина Невская, доктор, проф. (Германия)

Редакция алқасы

Файбулла Бабаяров	т.ғ.д. (Өзбекстан)
Ұлданай Бақтыгереева	ф.ғ.д., проф. (Ресей Федерациясы)
Дмитрий Васильев	т.ғ.д., проф. (Ресей Федерациясы)
Заур Гасанов	PhD (Әзербайжан)
Гюрер Гульсевин	доктор, проф. (Түркия)
Анна Дыбо	ф.ғ.д., проф. (Ресей Федерациясы)
Мырзатай Жолдасбеков	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Дания Загидуллина	ф.ғ.д., проф. (Татарстан, Ресей Федерациясы)
Зимони Иштван	доктор, проф. (Венгрия)
Болат Көмеков	т.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Игорь Кызласов	т.ғ.д., проф. (Ресей Федерациясы)
Дихан Қамзабекұлы	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Сейіт Қасқабасов	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Ласло Мараш	PhD (Нидерланд)
Мария Иванич	доктор, проф. (Венгрия)
Мехмет Олмез	доктор, проф. (Түркия)
Карл Рейхл	доктор, проф. (Германия)
Зайнолла Самашев	т.ғ.д. (Қазақстан)
Қаржаубай Сартқожа	ф.ғ.д. (Қазақстан)
Айрат Ситдиқов	т.ғ.д., проф. (Татарстан, Ресей Федерациясы)
Фирдаус Хисамитдинова	ф.ғ.д., проф. (Башқұртстан, Ресей Федерациясы)
Нурила Шаймердинова	ф.ғ.д., проф., жауапты хатшы (Қазақстан)
Амантай Шәріп	ф.ғ.д., проф., жауапты хатшы (Қазақстан)
Альфия Юсупова	ф.ғ.д., проф.. (Татарстан, Ресей Федерациясы)

Редакцияның мекен-жайы: 010008, Қазақстан, Нұр-Сұлтан қ., Сәтбаев к-сі, 2.
Тел.: +7(7172) 709-500 (ішкі 31-434). E-mail: turkicjournal@gmail.com, web-site: tsj.enu.kz

Turkic Studies Journal

Меншіктенуші: ҚРБҒМ «Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті» ШЖҚРМК
Қазақстан Республикасының Ақпарат және коммуникациялар министрлігінде тіркелген.

30.07.19 ж. № 17814-Ж - тіркеу куәлігі

Мерзімділігі: жылына 4 рет

Типографияның мекенжайы: 010008, Қазақстан, Нұр-Сұлтан қ., Қажымұқан к-сі, 13/1,
тел.: +7(7172)709-500 (ішкі 31-434)

Editor-in-Chief
YerlanSydykov

Doctor of Historical Sciences, Prof., Academician of NAS RK (Kazakhstan)

Deputy Editor-in-Chief   Shakimashrip Ibrayev, Doctor of Philology, Prof. (Kazakhstan)
Deputy Editor-in-Chief   Irina Nevskaya, Dr., Prof. (Germany)

Editorial board

Gaybulla Babayarov	Doctor of Historical Sciences (Uzbekistan)
Uldanai Bakhtikireeva	Doctor of Philology, Prof. (Russian Federation)
Dmitriy Vasiliev	Doctor of Historical Sciences, Prof. (Russian Federation)
Zaur Gasanov	PhD (Azerbaijan)
Gurer Gulsevin	Dr., Prof. (Turkey)
Anna Dybo	Doctor of Philology, Prof. (Russian Federation)
Myrzatay Zholdasbekov	Doctor of Philology, Prof. (Kazakhstan)
Daniya Zagidullina	Doctor of Philology, Prof. (Tatarstan, Russian Federation)
Zimonyi Istvan	Dr., Prof. (Hungary)
Bolat Kumekov	Doctor of Historical Sciences, Prof. (Kazakhstan)
Igor Kyzlasov	Doctor of Historical Sciences, Prof. (Russian Federation)
Dikhan Kamzabekuly	Doctor of Philology, Prof. (Kazakhstan)
Seit Kaskabasov	Doctor of Philology, Prof. (Kazakhstan)
Laszlo Maracz	PhD (Netherlands)
Maria Ivanics	Dr., Prof. (Hungary)
Mehmet Olmez	Dr., Prof. (Turkey)
Karl Reichl	Dr., Prof. (Germany)
Zainulla Samashev	Doctor of Historical Sciences (Kazakhstan)
Karzhaubay Sartkozha	Doctor of Philology (Kazakhstan)
Ayrat Sitdikov	Doctor of Historical Sciences, Prof. (Tatarstan, Russian Federation)
Firdaus Hisamitdinova	Doctor of Philology, Prof. (Bashkortostan, Russian Federation)
Nurila Shaimerdinova	Doctor of Philology, Prof., executive secretary (Kazakhstan)
Sharip Amantay	Doctor of Philology, Prof., executive secretary (Kazakhstan)
Alfiya Yusupova	Doctor of Philology, Prof. (Tatarstan, Russian Federation)

Editorial address: 010008, Kazakhstan, Nur-Sultan city, Satpayev str. 2.
Tel.: +7(7172) 709-500 (ext. 31-434). E-mail: turkicjournal@gmail.com, web-site: tsj.enu.kz

Turkic Studies Journal

Owner: Republican State Enterprise in the capacity of economic conduct «L.N.Gumilyov Eurasian National University» Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan

Registered by Ministry of information and communication of Republic of Kazakhstan Registration number № 17814-Ж, from 31.07.19

Periodicity: 4 times a year

Address of printing house: 13/1 Kazhymukan str., Nur-Sultan, Kazakhstan, 010008;

tel.: +7(7172) 709-500 (ext. 31-434)

Главный редактор
Ерлан Сыдыков
д.ист.н., проф., академик НАН РК (Казахстан)

Зам.главного редактора Шакимаширип Ибраев, д.ф.н., проф. (Казахстан)

Зам.главного редактора Ирина Невская, доктор, проф. (Германия)

Редакционная коллегия

Гайбулла Бабаяров	д.ист.н. (Узбекистан)
Улданай Бактыгереева	д.ф.н., проф. (Российская Федерация)
Дмитрий Васильев	д.ист.н., проф. (Российская Федерация)
Заур Гасанов	PhD (Азербайджан)
Гюрер Гульсевин	доктор, проф. (Турция)
Анна Дыбо	д.ф.н., проф. (Российская Федерация)
Мырзатай Жолдасбеков	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Дания Загидуллина	д.ф.н., проф. (Татарстан, РФ)
Зимони Иштван	доктор, проф. (Венгрия)
Булат Кумеков	д.ист.н., проф. (Казахстан)
Игорь Кызласов	д.ист.н., проф. (Российская Федерация)
Дихан Камзабекулы	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Сеит Каскабасов	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Ласло Мараш	PhD (Нидерланды)
Мария Иванич	доктор, проф. (Венгрия)
Мехмет Олмез	доктор, проф. (Турция)
Карл Рейхл	доктор, проф. (Германия)
Зайнолла Самашев	д.ист.н. (Казахстан)
Каржаубай Сарткожа	д.ф.н. (Казахстан)
Айрат Ситдиков	д.ист.н., проф. (Татарстан, РФ)
Фирдаус Хисамитдинова	д.ф.н., проф. (Башкортостан, РФ)
Нурила Шаймердинова	д.ф.н., проф., отв.секретарь (Казахстан)
Амантай Шарип	д.ф.н., проф., отв.секретарь (Казахстан)
Альфия Юсупова	д.ф.н., проф. (Татарстан, РФ)

Адрес редакции: 010008, Казахстан, г. Нур-Султан, ул. Сатпаева, 2
Тел.: +7(7172) 709-500 (вн. 31-434). E-mail: turkicjournal@gmail.com, web-site: tsj.enu.kz

Turkic Studies Journal

Собственник: РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева»
МОН РК

Зарегистрирован Министерством информации и коммуникаций Республики Казахстан
Регистрационное свидетельство № 17814-Ж от 31.07.2019

Периодичность: 4 раза в год

Адрес типографии: 010008, Казахстан, г. Нур-Султан, ул. Кажымукана, 13/1,
тел.: +7(7172)709-500 (вн. 31-434)

МАЗМҰНЫ/ CONTENT/ СОДЕРЖАНИЕ

<i>Агзамходжаев С.</i> Движение прогрессистов в создании Автономной Демократической Республики в Туркестане	
<i>Агзамходжаев С.</i> Түркістан Автономды Демократиялық Республикасын құру жолындағы ілгерішіл қайраткерлер қозғалысы	
<i>Agzamkhodjaev S.</i> Progressional movement for creation Autonomous Democratic Republic of Turkestan.....	6
<i>Ivanics M.</i> A petition written in 1635 by the Kazan Tatars re-examined	
<i>Иванич М.</i> Қазан татарлары 1635 жылы жазған петицияның жаңаша байыптамасы	
<i>Иванич М.</i> Петиция, написанная казанскими татарами в 1635 году.....	23
<i>Каиржанов А.</i> Тюркизмы в русских островных говорах и этнические тамги	
<i>Каиржанов А.</i> Орыс аралдары говорларындағы түркізмдер және этникалық таңбалар	
<i>Kairzhanov A.</i> Turkisms in Russian island dialects and ethnic tamgas.....	41
<i>Лафасов У. П.</i> Али Кушчи и его научное наследие	
<i>Лафасов У. П.</i> Әли Құсшы және оның ғылыми мұрасы	
<i>Lafasov U.P.</i> Ali Kushchi and his scientific legacy.....	53
<i>Смагулова Г.</i> Фразеологизмдердегі түркі әлемінің тілдік бейнесі	
<i>Smagulova G.</i> Turkic language picture of the world in phraseological units	
<i>Смагулова Г.</i> Тюркская языковая картина мира в фразеологизмах.....	63

ЕСІМНАМА/ PERSONALIA/ ПЕРСОНАЛИИ

<i>Түлеубаева С.</i> К 1150-летию Абу Насра Аль-Фараби	
<i>Төлеубаева С.</i> Әбу Насыр Әл-Фарабидің 1150-жылдық мерейтойына орай	
<i>Tuleubayeva S.</i> On the 1150 th anniversary of Abu Nasr Al-Farabi.....	72
<i>Юсупова А., Шаймердинова Н.Г.</i> Хисамитдинова Фирдаус Гильмитдиновна	
<i>Юсупова А., Шаймердинова Н.Г.</i> Хисамитдинова Фирдаус Гильмитдиновна	
<i>Yusupova A., Shaimerdinova N.G.</i> Khisamitdinova Firdaus Gilmutdinovna.....	82
<i>Дәдебаев Ж.</i> Профессор З.Ф. Бисенғалидың ғалымдық тұлғасы	
<i>Dadebaev Zh.</i> Creative personality of professor Z.G. Bisengaly	
<i>Дәдебаев Ж.</i> Творческая личность З.Г. Бисенгали.....	88

СЫН ШҚІРЛЕР/ REVIEWS/ РЕЦЕНЗИИ

<i>Кумеков Б., Ибраев Ш.</i> Ценный вклад в этнологическое казаховедение	
<i>Кумеков Б., Ибраев Ш.</i> Этнологиялық қазақтануға бағалы үлес	
<i>Kumekov B., Ibraev Sh.</i> Valuable contribution to ethnological Kazakh studies.....	93

Профессор З.Г. Бисенғалидың ғалымдық тұлғасы
Creative personality of professor Z.G. Bisengaly
Творческая личность З.Г. Бисенгали

Жанғара Дәдебаев

филология ғылымдарының докторы, профессор
әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті
Алматы, Қазақстан
E-mail:dadebae48@mail.ru

Zhangara Dadebaev

Doctor of philological sciences, Professor
Al-Farabi Kazakh National University
Almaty, Kazakhstan
E-mail:dadebae48@mail.ru

Жанғара Дәдебаев

доктор филологических наук,
профессор,
Казахский национальный университет
им. аль-Фараби
Алматы, Казахстан
E-mail:dadebae48@mail.ru

Қазақ әдебиетін зерттеуші, филология ғылымдарының докторы, профессор Зейнолла-Ғабден Бисенғали 1950 жылдың 21 қаңтарында Атырау облысы, Құрманғазы ауданы, Алға ауылында дүниеге келген. Ол 1967 жылы ҚазМУ-дің филология факультетіне оқуға түсіп, оны 1972 жылы үздік дипломмен бітіріп шығады. 1978 жылы ҚазМУ-дің қазақ әдебиеті кафедрасының аспирантурасына, ғылыми-педагогтік жұмысқа Қазақ радиосындағы журналистік қызметте жинаған өмірлік, қаламгерлік тәжірибемен келді.

Жастарға арналған хабарларында З.Бисенғали Қазақстан өміріндегі мәнді оқиғалар мен қоғам өміріндегі келелі мәселелерді қозғап, өскелең ұрпақтымазалаған сан түрлі сұрақтар мен ойларға басты назар аударды. «Өрендер» клубы мен «Естен кетпес ерлік беттері» атты бағдарламада замана сұрақтарына жауап іздей отырып, от пен судан өткен соғыс, еңбек ардагерлері мен белгілі қоғам қайраткерлерінің, көрнекті қаламгерлер мен өнер шеберлерінің әңгіме-сұхбаттарын пайдаланды. Олардың өмір жолы мен шығармашылығы туралы эссе, деректі әңгіме, очерктер жазады. Бұл материалдардың қайсысында да жетпісінші жылдар жастарына тән қасиеттермен қатар, жеке тағдырлар тарихы қозғалады, автордың өзіндік ойы, көзқарасы байқалып тұрады.

1981 ж. аспирантураны бітіргеннен кейін, қазақ тілі мен әдебиеті кабинетінің инженері қызметінен бастап оқытушы, аға оқытушы, доцент, профессор, кафедра меңгерушісі

лауазымдық сатыларындағы оқу-методикалық, ғылыми-зерттеушілік жұмыстармен айналысады. Кандидаттық, докторлық диссертациялар қорғайды.

2001-2009 жылдар аралығында қазақ әдебиеті кафедрасының меңгерушісі қызметін атқарады.

З.Бисенғалидың кандидаттық жұмысының нәтижелеріне негізделген «XX ғасыр басындағы қазақ прозасы» атты монографиясы әдебиеттану ғылымы мен тарихы үшін аса маңызды мәселелердің бірі – қазақ прозасының жанр ретінде даму жолдарының бастауларына арналған.

Диссертация жазылған жылдарда қазақ прозасы қалыптасуының бастауын Қазан революциясынан (1917 ж.) кейін тікелей орыс әдебиеті ықпалымен байланыстыратын қатпа пікір берік орын алып, әбден қалыптасқан болатын.

1930 жылдардың ішінде «... эпостан эпопеяға» алып адым жасаған қазақ прозасының ірі табыстарға жетуіне негіз болған жағдай мен себеп, сол кездегі әдебиетіміздің ішкі даму үрдістері назардан тыс қалатын. Ал оны жан-жақты зерттемейінше, қазақ прозасының алып адымын, жедел дамуын түсіндірудің қиындығын айта келе, алуан түрлі әдеби, тарихи деректерді, архив материалдарын кеңінен пайдаланып, З.Бисенғали «қазақ прозасы 1917 жылға дейін көркем жанр түрінде қалыптасты» деген қорытындыға келеді.

Зерттеуші қазақ прозасы қалыптасуына ықпал еткен XX ғасыр басындағы мерзімді баспасөз бетіндегі прозалық шығармалар мен көркем аудармаларды, әдеби сынды жан-жақты талдау барысында «Айқап» журналының әдеби қызметіне арнайы тоқталады. Оның бетінде жарық көрген прозалық шығармаларды жүйелей талдап, көркем проза тілінің қалыптасуындағы бұл шығармалардың рөлін көрсетеді, әдеби айналымға бұрын енбеген жаңа шығармаларды қосады.

Осыған сәйкес проза жанрының күрделі түрлерінің даму жолдары мен оған әсер еткен объективті, субъективті жағдайлар да еңбекте нақты әдеби-тарихи деректерге сай көрсетіледі. Атап айтқанда, Б.Ержановтың «Оқуға махаббат», А.Жандыбаевтың «Жас ғұмырым яки жастықта ғафлат», Т.Жомартбаевтың «Қыз көрелік», Б.Майлиннің «Шұғаның белгісі», С.Торайғыровтың «Қамар сұлу», С.Көбеевтің «Қалың мал» т.б. роман, повестері жанр заңдылықтары мен қазақ қоғамдық санасы дамуының нәтижесі ретінде дәлелденеді. Сондай-ақ қазақ прозасы дамуындағы көрші елдер әдебиеті мен әлемдік әдебиет ықпалына да ерекше назар аударады: «Осы шығармалардың қайсысында да профессионалдық қазақ прозасының октябрьден кейінгі алып адымдарына негіз болған тәжірибе мен көркем проза тәсілдері жинақталды. Оның қажетті компоненттері, тілі қалыптасты, құрылысы әдеміленіп, жүйеге түсіп, көз тарта бастады. Сөйтіп, «жазушылардың жаңа жанрларды игеру жолындағы ізденістері мен табыстары және көрші елдер әдебиетінің ықпалы бірлесе келе, қазақ прозасын профессионалдық жаңа, күрделі, көркем прозаға алып келді» деген қорытынды жасайды.

Жаңа көзқарасқа негізделген «XX ғасыр басындағы қазақ прозасының қалыптасу жолдары» атты оқу-методикалық құрал (1983) осы концепцияда жазылған еді. Бұл жаңа пікір болатын. З.Бисенғалидің ғылыми-шығармашылық қызметіндегі зерттеушілік

ізденістері мен ойларының жаңа бағыттарын анықтайтын докторлық еңбегі қазақ романының даму жолдарына арналған. «XX ғасыр басындағы қазақ романы» аталатын монография (1997) ғалымның талай жылдарға созылған ізденістері мен зерттеулеріне, әлемдік әдебиеттануда басталған жаңа бағыттар, ғылыми-әдіснамалық тәжірибелер нәтижелеріне негізделген.

Зерттеуші осы кезеңде жарық көрген романдарды диахронды, синхронды бағытта алып, объективті-аналитикалық тұрғыда, теологиялық әдістеме негізінде талдайды. Жанр дамуының типологиялық заңдылықтарын көрсетеді. М.Дулатовтың «Бақытсыз Жамал», Т.Жомартбаевтың «Қыз көрелік», С.Көбеевтің «Қалың мал», С.Торайғыровтың «Қамар сұлу», «Кім жазықты?», М.Көшімовтің «Мұңлы Мариям». Ш.Құдайбердиевтің «Әділ мен Мария», Ж.Аймауытовтың «Қартқожа», «Ақбілек», С.Мұқановтың «Сұлушаш», «Адасқандар», М. Әуезовтің «Қилы заман» романдарының жазылуына, көркемдігіне ықпал еткен мәдени, әдеби-тарихи факторларды атай келе, «басты мәселеромандық ойлаудың қалыптасуында» деп түйіндейді. Қазақ қоғамындағы осы қажеттіліктің, романдық ойлаудың қалыптасуы шын мәнінде күрделі жанрдың тез өркендеуіне әсер еткен бірден-бір фактор болғаны атап көрсетіледі.

Ең бастысы, ғалымосы мәселеге қатысты әдеби-тарихи деректерді сабақтастыра талдай келіп, қазақ романы тарихындағы орыс әдебиетінің ықпалы бірден-бір себеп емес, оған әсер еткен көп фактордың бірі болғанын дәлелдейді. Әрине, XX ғасыр басындағы қоғамдық сана дамуына айтарлықтай әсер еткен саяси-экономикалық, идеологиялық негізгі себептер аталады.

XX ғасыр басындағы қазақ романдарында: «... Батыс Еуропа романдарындағы көркемдік ізденістер дамудың синхронды сипатта болғанын көрсетеді», – деп, қазақ романын сол жүйемен салыстырады. «Қазақ романдарын Еуропа романтианушылары да басшылыққа алған ұстанымдарды қолдана отырып топтар болсақ, үндестік байқалады: мысалы, биографиялық, автобиографиялық, мемуарлық роман – «Тар жол, тайғақ кешу», ұлттықтарихи роман – «Қилы заман», тәрбиелік роман – «Қалың мал», «Қыз көрелік», әлеуметтік-психологиялық роман – «Мұңлы Мариям», сатиралық роман – «Қалың мал», ғылыми-фантастикалық роман – «Қыз көрелік», әлеуметтік-философиялық роман – «Әділ мен Мариям», романтикалық роман – «Сұлушаш», роман-эссе – «Жас ғұмырым яки жастықта ғафлат» т.б. Әрине, аталған роман түрлерінің кейбір шығармаларда ерекше үлгіде кездесетінін есте ұстау керектігі де көрсетіледі.

З.Бисенғали осы жылдарда дүниеге келген «Тар жол, тайғақ кешу», «Сұлушаш», «Адасқандар», «Ақбілек», «Қилы заман» т.б. романдардың поэтикалық тұрғыдан өзге елдерде осы кезде жазылған романдардан кем еместігін көркемдік талдаулар арқылы дәлелдейді. «Қазақ профессионалдық жаңа романы өз құрылымы мен бейнелеу құралдарын ұштауда дәстүрлі әдебиетке, ауыз әдебиеті мен халық прозасына, романдық эпосқа сүйенді, содан нәр алды», – деп атап көрсетеді.

«Қазақ әдебиеті замана, уақыт, қоғам, адам тіршілігінің пәлсапасын эстетикалық игеру бағытында халық әдебиеті мен мәдениетінің інжу-маржандарын қолданды. Қазақ халқының сөз өнеріне етене жақындығы, ерекше қабілеті әлемге белгілі. Оның

дүниені эстетикалық қабылдау, бейнелеу әрекетінің аса еркіндігі, өткірлігі, шеберлігі әмбеге аян. Осы асыл қазынананың арқасында қазақ қоғамдық санасы романдық ойлауға еркін көтерілді. Қазақ жаңа романы өсіп-өнген, өркен жайған құнарлы топырақ – осы» деген ғылыми тұжырымдарын ұсынады.

Проф. З.Бисенғалидің 2000 жылы жарық көрген «Казахская проза начала XX века» деп аталатын оқу құралы мен 2003 жылы басылып шыққан «Казахский роман начала XX века» атты оқу құралы да осы концепцияны басшылыққа алған.

Оқу құралдары орыс аудиториясына арналған қазақ прозасының тарихын, жанрлық жүйесін, көркемдігін біршама көлемді түрде таныстыратын тұңғыш еңбек болып табылады.

Проф. З.Бисенғали оқу-методикалық қызметінде де осы бағытты жалғастырып келеді. Қазақ әдебиетінің тарихы мен теориясынан жалпы курстар оқумен қатар, «Қазақ әдебиетінде проза жанрының қалыптасуы», «Қазақ прозасының поэтикасы», «Қазақ романының тарихы», «С.Мұқановтың шығармашылық шеберханасы», «Ғ.Мүсіреповтің шеберлігі», «Жазушы шеберлігі» т.б. арнайы курстар оқиды. Осы курстарға арнап «Қазақ әдебиеті тарихы» (XX ғ.), «Жазушы шеберлігі», «Қазіргі әдебиеттанудың өзекті мәселелері», «С.Мұқанов шығармашылығы», «Ғ.Мүсірепов шеберлігі» аталатын методикалық құралдар мен оқу бағдарламаларын жасап, жариялады.

Соңғы жылдарда «Абай қарасөздерінің поэтикасы» мен оның «Абай жолы» эпопеясында қолданылуы және «М.Әуезовтің «Қилы заман» романы және М.Қ. Дулатидың «Тарихи Рашиди» мемуарлық романы туралы мақалалар шоғырын жариялады.

Проф. З.Бисенғалидың ұстаздары – академиктер З.Қабдолов, З.Ахметов, профессорлар Х.Сайкиев, Т.Нұртазин, Б.Кенжебаев, Н.Ғабдуллин, Х.Сүйіншәлиев, Т.Кәкішев, Р.Нұрғали, Ө.Шеденов, А.Еспенбетов туралы портрет, очерктер, қаламгерлер М.Әуезов, Ш.Айтматов, Ә.Кекілбаев, М.Мағауин, Ж.Молдағалиев, Ж.Нәжімеденов, С.Бегалин, Ж.Арыстанов, Ә.Нұршайықов, Ә.Сәрсенбаев, Б.Соқпақбаев, О.Бөкей т.б. туралы сұхбат-әңгімелер, КСРО халық әртісі Р.Бағланова, ҚР халық әртістері Н.Қаражігітов, Қ.Тастанбеков, әйгілі композитор Ә.Бейсеуов, Кеңес Одағының Батырлары Қ.Хамзин, Қ. Сұрағанов, А.Суханбаев, М.Мәметова, Социалистік Еңбек Ерлері М.Көлжанова, З. Күдербаева т.б. туралы түрлі деректі әңгімелер жазғаны ғалымның тұлғатану саласындағы еңбегін айқындайды. Бұл еңбектер Қазақстаннан тыс аудиторияларға таныс.

Проф. З.Бисенғали – ғылыми-педагогтік зерттеу шараларымен қатар ғалым-мамандар даярлау ісіне де белсене араласқан ғалым. Оның жетекшілігімен екі ғылым докторы, 30-ден астам ғылым кандидаттары ғылыми зерттеулерін қорғады.

Ғалымның қазақ романына қатысты «XX ғасыр басындағы қазақ романы» атты монографиясы 2000 жылы Түркияда (түрік тілінде) Мұғла университеті баспасынан екі кітап түрінде жарық көрді. Зерттеушінің Абай қарасөздері мен Махамбет поэзиясы, М.Әуезов пен Ш.Айтматов туралы ғылыми мақалалары Қытай Халық Республикасында (қытай тілінде) Жапонияда (жапон тілінде), Түркияда, Қырғызстанда жарияланды.

1998 жылдан әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті жанындағы филология ғылымдарының докторы дәрежесін беру жөніндегі ДК 14 А. 02.22 Диссертациялық кеңестің ғалым хатшысы және ҚазҰУ Хабаршысының (филология сериясы) бас редакторының орынбасары, «Қазақ және әлем әдебиеті» журналының, «Тұран-факт» аймақтық апталық газетінің алқа мүшесі.

2006-2007 оқу жылында ҚР Білім және ғылым министрлігінің грантын иеленіп, «Жоғары мектептің үздік оқытушысы» атанды.

Шығармалары

1. Абай қарасөздерінің болмысы мен бітімі // Абайтану. Таңдамалы шығармалар. Т. 8.– Алматы, 2016.
2. Абай қарасөздері және М.Әуезов энциклопедиясы// Абайтану.Таңдамалы шығармалар, т.29. – Алматы, 2017.
3. Абайтану және Абай қарасөздері (қытай тілінде). Қазақ әдебиеттануы. – ҚХР. Шыңжаң халық баспасы, 2006.
4. Казахская проза начала XX века. Учебное пособие. – Алматы: Қазақ университеті, 2000.
5. Казахский роман начала XX века. Учебное пособие. – Алматы, 2003.
6. Көкжиек: ғылыми мақалалар топтамасы. – Алматы: Таугүл – ПРИНТ, 2010
7. Қазақ романы. Монография. – Ақтөбе: Раритет, 2003.
8. Қазақ романы. Оқу-әдістемелік құрал. – Алматы: Қазақ университеті, 2003.
9. Қазақ филологиясы: Егіз негіз (ғылыми мақалалар жинағы. Ж. Манкеевамен бірге) – Алматы: Арыс, 2010.
10. Қазақ прозасы: Жаңа роман жолында, 2-кітап. Зерттеу. – Алматы: Арыс, 2010.
11. Қыркыншы-алпысыншы жылдардағы қазақ әдебиеті. Оқу құралы. – Алматы: Қазақ университеті, 2006.
12. Ұлттық рух (М.Өтемісұлы поэзиясы. Жапон тілінде) – JACAS (Japan Association for Central Asian studies). – Токио, №5. – 55-64 бб.
13. Buyuk ustanin dahi talebesi (түрік тілінде), 2 - Ш.Айтматов күндері. – Анкара,2009.
14. XX ғасыр басындағы қазақ романы. Монография (1-кітап) (түрік тілінде). – Хазиран: Мугла университеті, 2000.
15. XX ғасыр басындағы қазақ романы. Монография (2-кітап) (түрік тілінде) – Хазиран: Мугла университеті, 2000.
16. XX ғасыр басындағы қазақ романы. Оқу-әдістемелік құрал. – Алматы: Қазақ университеті, 2003.
17. XX ғасыр басындағы қазақ прозасы. Оқу-методикалық құрал. – Алматы, 1983.
18. XX ғасыр басындағы қазақ прозасы. Монография. – Алматы: Мектеп, 1989.
19. XX ғасыр басындағы қазақ романы. Зерттеу. – Алматы: Өлке, 1997.

ЖАРИЯЛАУ ЭТИКАСЫ

Авторлар үшін:

Автордың қолжазбаны редакцияға жіберуі мақаланың «**Turkic Studies Journal**» журналында басылуына, шетел тіліне аударылып қайта басылуына келісімін білдіреді. Автор мақаланы редакцияға жіберу арқылы автор туралы мәліметтің дұрыстығына, мақала көшірілмегендігіне (плагиаттың жоқтығына) және басқа да заңсыз көшірмелердің (мәтін, кесте, диаграмма, безендірудің барлық сызбалары заңды түрде тіркелгендігіне) жоқтығына кепілдеме береді.

Жіберілген қолжазбаға қойылатын талаптар. Қолжазба:

- редакция талаптарына сәйкес рәсімделген болуы қажет;
- басқа басылымда жарияланбаған және жариялауға жіберілмеген болуы керек;
- оригиналды зерттеу нәтижелерін қамтуы қажет;
- автордың/авторлар тобының ғана зерттеу нәтижелерін қамтуы қажет;
- баспаға қолжазбаның жіберілуі автор/авторлардың мақаланың жіберілуімен таныстығын, қолжазбада көрсетілген авторлардың кезегіне қарсы еместігін білдіреді;
- әдебиеттер тізіміне тек зерттеу барысында пайдаланылған әдебиеттер енгізіледі;
- қолданылған барлық әдебиеттер тізімі (автордың/авторлар тобының еңбектерімен қоса) мақалада көрсетілуі қажет.

Рецензенттер үшін:

- рецензияға түскен әрбір мақала құпия құжат ретінде қарастырылады. Рецензент өзінің жазбаларында жі- берілген мақаланың қандай да бір материалдарын пайдалана алмайды. Рецензент қолжазба материалдарды бас редактордың рұқсатымен ғана үшінші тұлғаға жіберуі мүмкін;
- журналдың біржақты анонимді рецензиялау саясатына орай, қолжазба авторы туралы деректер рецензентке мәлім болады. Осыған байланысты, рецензия объектісі қолжазба авторы/авторлар тобы емес, қолжазбада алынған нәтижелер болып табылады. Рецензент шешімі автордың/авторлар тобының гендерлік, ұлттық, діни және басқа жеке қасиеттеріне тәуелсіз болуы қажет;
- рецензент редакцияға объективті түрде бағаланған қолжазбаға берілген пікірді және, қажет болған жағдайда, мақаланы жетілдіру ұсыныстарын беруі қажет;
- рецензент зерттеу тақырыбының маманы болмаса, редакторды хабардар етіп, материалға пікір беруден бас тартуы қажет;

Редакторлар үшін:

Бас редактор және редакция алқасы мүшелерінің міндеттері:

- жарияланатын мақалалардың сапасына ерекше көңіл бөлу;
- редакция алқасы құрамынан мақалаға жауапты болып тағайындалған жағдайда рецензенттер пікірімен келісетіндігін (немесе келіспейтіндігін) нақты дәлелдермен негіздеу;

-
- редакция алқасының отырыстарына қатысу, журнал мазмұнын анықтайтын шешім қабылдауда өз пікірін білдіру.
  - техникалық талаптарға сәйкестікке тексерілген әрбір мақалаға журналдың редакция алқасы құрамына кірмейтін екі рецензент және редакция алқасынан мақалаға жауапты бір маман тағайындайды;
  - рецензенттердің пікірлері мен редакция алқасының жауапты мүшесінің қорытынды пікірі бойынша қолжазбаны жариялау туралы қорытынды шешім қабылдайды. Бас редактордың шешімі редакция алқасы отырысында талқыланады;
  - бас редактор шешім қабылдауда тек мақаланың баспа стандарттарына сәйкестігі мен онда алынған ғылыми нәтижелерді басшылыққа алады. Бас редактордың және редакция алқасының шешімі автордың/авторлар тобының гендерлік, ұлттық, діни және басқа жеке қасиеттеріне байланысты болмауы керек.

PUBLICATION ETHICS

For authors:

Submission of articles to the scientific publication office means the authors' consent to the right of the Publisher, L.N. Gumilyov Eurasian National University, to publish articles in the journal and the re-publication of it in any foreign language. Submitting the text of the work for publication in the journal, the author guarantees the correctness of all information about himself, the lack of plagiarism and other forms of improper borrowing in the article, the proper formulation of all borrowings of text, tables, diagrams, illustrations.

The author(s) should provide a cover letter with the article to the journal editors.

Requirements for provided articles.

The article

- must be issued according to the requirements of the editorial board;
- at the time of sending the article should not be published or be pending in another edition;
- must contain original research results;
- must include the results only of the author work / team of authors (the inclusion of other persons is unacceptable); It is assumed that at the time of sending the article, all authors agree with the publication in this journal and do not object to the order of indication of the authors in the article;
- should include in the list of citations only those peer-reviewed sources that were actually used in the course of the study;
- should indicate all sources used (including the work of the author / team of authors).

For reviewers:

- all articles received for review must be viewed as a confidential document. A peer reviewer has no right to use unpublished article materials in his own research. The reviewer may send material to third parties only with the permission of the editor-in-chief;
- according to the journal review policy, the journal uses a one-sided "blind" review procedure, when the authors' data are known to the reviewer. In this connection, the object of reviewing should be the results of the obtained research, and not the author/team of authors. Expert opinion should not depend on the gender, nationality, religion and other personal qualities of the author / team of authors;
- the reviewer needs to submit an objective work assessment to the editor, if necessary, suggest options for improving the submitted material;
- the reviewer must refuse to review the material, notifying the editor if he/she is not a specialist in the subject matter of the material;

For editors:

Editor-in-Chief and members of the editorial board undertake

- pay special attention to the qualitative composition of articles;
- in determining who is responsible for the article, make his reasoned decision by agreement (or disagreement) with the reviewers' decisions on the article;
- participate in meetings of the journal editorial board, make decisions on determining the content of journal issues. Editor-in-Chief;
- identifies two reviewers who are not members of the journal editorial board (scientists or specialists in relevant topics) for each article that has passed the initial review for compliance with technical requirements;
- on the basis of peer-reviews and the conclusion of the responsible member of the editorial board, makes the final decision on the publication of the received material. The decision of the editor-in-chief is brought up for discussion by the editorial board;
- In his/her decision, the Editor-in-Chief is guided solely by scientific considerations and compliance with publishing standards. The decision of the Editor-in-Chief and the editorial board should not depend on the gender, nationality, religion and other personal qualities of the author/team of authors;

Open Access Policy

The journal 's articles are directly accessible to all, based on the principle that free open access to research results increases universal knowledge.

ПУБЛИКАЦИОННАЯ ЭТИКА

Для авторов:

Отправление статей в редакцию означает согласие авторов на право Издателя, Евразийского национального университета имени Л.Н.Гумилева, издания статей в журнале и переиздания их на любом иностранном языке. Представляя текст работы для публикации в журнале, автор гарантирует правильность всех сведений о себе, отсутствие плагиата и других форм неправомерного заимствования в рукописи, надлежащее оформление всех заимствований текста, таблиц, схем, иллюстраций.

Требования к предоставляемым статьям.

- Статья должна быть оформлена согласно требованиям редакции, на момент отправки не должна быть опубликована или находиться на рассмотрении в другом издании,
  - должна содержать результаты оригинальных исследований,
  - включать только результаты работы автора/авторского коллектива (включение иных лиц недопустимо).
- Предполагается, что на момент отправки статьи все авторы согласны с публикацией в данном журнале и не возражают против порядка указания авторов в статье,
  - должна содержать в списке цитирования только те рецензируемые источники, которые действительно были использованы в ходе исследования,
    - в статье должны быть указаны все использованные источники (в том числе и на работы автора/авторского коллектива).

Для редакторов:

Главный редактор и члены редакционной коллегии обязуют

- обращать особое внимание на качественный состав статей,
- при определении ответственным по статье выносить свое аргументированное решение по согласию (или не согласию) с решениями рецензентов по статье,
  - участвовать в заседаниях редакционной коллегии журнала, принимать решения по определению содержания номеров журнала.
  - определяет двух рецензентов, не входящих в состав редакционной коллегии журнала (ученых или специалистов по соответствующей тематике) и ответственного по статье из состава редакционной коллегии по каждой поступившей статье, прошедшей первичный отбор по соответствию техническим требованиям,
    - на основе отзывов рецензентов и заключения ответственного члена редакционной коллегии принимает окончательное решение о публикации поступившего материала. Решение главного редактора выносится на обсуждение редакционной коллегии.
  - В своем решении главный редактор руководствуется исключительно научными соображениями и соответствием издательским стандартам. Решение главного редактора и редакционной коллегии не должно зависеть от пола, национальности, вероисповедания и других личных качеств автора/авторского коллектива.

АВТОРЛАРҒА АРНАЛҒАН ЕРЕЖЕЛЕР

1. Мақаланы журналға жариялау үшін ұйымдастыру комитетінің e-mail: turkicstudies@gmail.com электрондық мекен-жайына жіберу қажет.

Жарияланым тілі: қазақ, орыс, ағылшын

2. Автордың қолжазбаны редакцияға жіберуі оның мақаласын қандай да болмасын шет тілінде журналда жариялау және қайта жариялау үшін Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетіне өз құқығын білдіреді. Автор мақаланы редакцияға жіберу арқылы автор туралы мәліметтің дұрыстығына, мақала көшірілмегендігіне (плагиаттың жоқтығына) және басқа да заңсыз көшірмелердің (мәтін, кесте, диаграмма, безендірудің барлық сызбалары заңды түрде тіркелгендігіне) жоқтығына кепілдеме береді.

3. Көлемі – 7-15 бет.

4. Мақалаларды әзірлеу тәртібі төмендегідей:

- Мақаланың атауы бас әріппен, жолдың тура ортасына жазылады;
- Мақала авторының аты-жөні толық жазылады (қалың қаріппен, оң жақ шеті бойынша теңестіріледі);
- Ғылыми атағы, ғылыми дәрежесі, ЖОО атауы, лауазымы, жұмыс орны, қаласы (қысқартуларға жол берілмейді);
- Байланыс үшін E-mail көрсетіледі;
- Бір жолдан шегіну
- Түйін ағылшын тілінде жазылады және негізгі мәтіннің алдында беріледі (көлемі 100-150 сөз, қалың қаріппен беріледі);
- Кілт сөздер – 5-10 сөз. Кілт сөздер бір-бірінен нүктелі-үтір арқылы бөлінеді, қалың қаріппен;
- **Мақала атауы, автордың деректері, аннотация және журналдағы түйінді сөздер үш тілде беріледі: қазақ, орыс, ағылшын (жақын және алыс шетелдердің авторлары бұл мәліметтерді ағылшын және орыс тілдерінде бере алады, қазақ тіліне аталған мәліметтерді журналдың редакциялық алқасы аударды).**
- Мәтінді, формулаларды және кестелерді теру үшін Windows-ке арналған Microsoft Word редакторын пайдалану керек. Мәтін редакторының параметрлері: барлық шеті 2 см; Times New Roman қарпі, өлшемі – 12; жоларалық интервал – 1,15; ені бойынша теңестіріледі; абзацтық шегініс 1 см; беттің кескіні – кітап;
- Мәтіндегі әдебиеттерге ретіне қарай жасалған сілтемелер шаршы жақша арқылы рәсімделеді, мысалы: [1, с. 277]. Тізімнің қарпі-Times New Roman 10 тармақ, еженің бірінші жолы 0.5 см, ені бойынша қозғалмалы туралау.
- Әдебиеттер тізімі екі үлгіде: 1) мақала тілінде дәйексөзге қарай; 2) латын транслитерациясы, оның шеңберінде шаршы жақшада ағылшын тіліне аударма беріледі.
- Талаптар шолулар, рецензиялар мен есімнамалар жазуға қолданылады..

5. Қолжазба орфографиялық және синтаксистік қателерге және техникалық безендіруге мұқият тексерілуі тиіс. Техникалық талаптарға сай келмейтін қолжазбалар пысықтауға қайтарылады. Пысықтауға қайтару қолжазба жариялануға қабылданғанын білдірмейді.

INFORMATION FOR AUTHORS

1. In order to having published an article to the journal, it is mandatory to send the report text to email turkicjournal@gmail.com address of the organizational committee.

Language of publishing: Kazakh, Russian, English

2. Submission of articles to the scientific publication office means the authors' consent to the right of the Publisher, L.N. Gumilyov Eurasian National University, to publish articles in the journal and the re-publication of it in any foreign language. Submitting the text of the work for publication in the journal, the author guarantees the correctness of all information about himself, the lack of plagiarism and other forms of improper borrowing in the article, the proper formulation of all borrowings of text, tables, diagrams, illustrations.

3. Length – 7-15 pages.

4. Scheme of articles construction is given in the following order:

- article title should written in capital letters, center alignment;
- on the next line (bold italic type, right alignment) – Full name of the article's author;
- on the next line (italic type, right alignment) – academic status, academic degree, name of higher institution, city or job position, work place, city (clipping is not allowed);
- on the next line (italic type, right alignment) – E-mail for contacts;
- space of one line
- abstract – optimum size is 100-150 words. Abstract is given before the main text;
- keywords – 5-10 words. Keywords separate from each other a point from a comma;
- **Title of the article, data of the author, annotation and key words in the journal are given in three languages: English, Kazakh, Russian (authors from near and far abroad can give this information in English and Russian, in Kazakh language the specified data are translated by the editorial board of the magazine)**

- for typing, formulae and charts Microsoft Word editor should be used for Windows. Text editor options: all field for 2 cm; Times New Roman font, font size is 12; interline interval is 1,15; full justification; indenture 1 cm; portrait page orientation;

- references in the text on the relevant source from the list of references are made out in square brackets and should be given as cited. The font of the list is Times New Roman of 10 points, the first line of the paragraph with a ledge of 0.5 cm, alignment on width with transfers;

- The list of reference is provided in two variants: 1) as cited in the language of the article; 2) Latin transliteration, with English translation in square brackets (see on Example)

5. The manuscript must be carefully checked for spelling and syntax errors and technical design. Manuscripts that do not meet the technical requirements have been returned for revision. Returning for revision does not mean that the manuscript is accepted for publication

---

ТРЕБОВАНИЯ ДЛЯ ОФОРМЛЕНИЯ СТАТЬИ

1. Автору, желающему опубликовать статью в журнале «**Turkic Studies Journal**» необходимо направить статью на электронный адрес журнала turkicjournal@gmail.com

Язык публикаций: английский, русский, казахский.

2. Отправление статей в редакцию означает согласие авторов на право Издателя, Евразийского национального университета имени Л.Н.Гумилева, издания статей в журнале и переиздания их на любом иностранном языке. Представляя текст работы для публикации в журнале, автор гарантирует правильность всех сведений о себе, отсутствие плагиата и других форм неправомерного заимствования в рукописи, надлежащее оформление всех заимствований текста, таблиц, схем, иллюстраций.

3. Объем статьи не должен превышать 7-15 страниц

4. Оформление статьи дается в следующем порядке:

- Название статьи по центру строки прописными буквами
- Ф.И.О. (имя и отчество прописываются полностью): шрифт жирный курсив, выравнивание по правому краю)
  - Ученое звание, ученая степень, название вуза, должность, место работы, город, страна (сокращения не допускаются)
  - E-mail адрес
  - Отступ одной строки
  - Аннотация дается перед основным текстом (объем 100-150 слов), шрифт жирный.
  - Ключевые слова 5-10 слов, даются после аннотации и разделяются между собой точкой с запятой, шрифт жирный.
- **Название статьи, данные автора, аннотация и ключевые слова в журнале даются на трех языках: английском, казахском, русском (авторы из ближнего и дальнего зарубежья эти сведения могут дать на английском и русском языках, на казахский язык указанные данные переводятся редколлегией журнала).**
  - Для набора текста, формул и таблиц следует использовать редактор Microsoft Word для Windows. Параметры текстового редактора: все поля по 2 см; шрифт Times New Roman, размер – 12; межстрочный интервал – 1,15; выравнивание по ширине; абзацный отступ 1 см; ориентация листа – книжная;
  - Ссылки в тексте на соответствующий источник из списка литературы оформляются в квадратных скобках, например: [1, с. 277]. Шрифт самого списка – Times New Roman 10 пунктов, первая строка абзаца с выступом 0.5 см, выравнивание по ширине с переносами.
  - Список литературы предоставляется в двух вариантах: 1) по мере цитирования на языке статьи; 2) латинской транслитерацией, в рамках которого в квадратных скобках дается перевод на английский язык (см. Образец: References).

5. **Рукопись должна быть тщательно выверена на орфографические и синтаксические ошибки и техническое оформление. Рукописи, не соответствующие техническим требованиям, будут возвращены на доработку. Возвращение на доработку не означает, что рукопись принята к опубликованию.**

TURKIC STUDIES JOURNAL

2020. Vol. 2, № 1 – Нұр-Сұлтан: ЕҰУ. – 113 б.

Басуға жіберілді 30.03.20.

Тираж – 50 дана.

Техникалық хатшы: Қонқал М.

Редакцияның мекенжайы:

010008, Қазақстан, Нұр-Сұлтан қ., Сәтпаев к-сі, 2.

Тел.: +7 (7172) 709-500 (ішкі 31-434)

E-mail: turkicjournal@gmail.com, web-site: tsj.enu.kz

Қазақстан Республикасының Ақпарат және коммуникациялар министрлігінде тіркелген.

31.07.19 ж. № 17814-Ж - тіркеу куәлігі